

Surowa dawniej

Autor: Szczepan Komoński
środa, 09 stycznia 2008

Surowa to wieś położona w północno – zachodniej części powiatu mieleckiego w regionie Kotliny Sandomierskiej, w subregionie zwanym Niziną nadwiślańską. Powierzchnia wsi jest nadrzeczną płaską równiną rozciągającą się na wysokości 156,5 – 160,5 m n.p.m., gdzie deniwelacje względne na obszarze 2 km nie przekraczają kilku metrów. Teren pochylony lekko w kierunku koryta rzeki Wisły urozmaicają koryta ścieków naturalnych, rowów melioracyjnych i starorzecza.

Gleby na terenie Surowej wykazują duże zróżnicowanie pod względem rodzaju gatunku. Najlepsze gleby próchniczne o korzystnych właściwościach fizycznych i właściwym uwilgotnieniu zajmują 55 % gruntów ornych. Zachodnią i północną granicę wsi wyznacza Wisła oddzielona wałem przeciwpowodziowym, za którym rozciąga się kępa. Ciągnie się ona szerokim pasem nad brzegiem rzeki tworząc miejscami gęstwinę wprost nie do przebycia. Wśród tych zarośli i drzew „kępowatych” do najpotężniejszych rozmiarów dochodzi topola nadwiślańska, której okazy olbrzymy w znikomej ilości zachowały się do dziś. Na lewym brzegu Wisły, na wprost Surowej leży wieś Maśnik. Od wschodu wieś graniczy z Glinami Wielkimi, a od południa z Górkami i Wolą Otałęzką. Na południowym zachodzie poprzez pola uprawne sąsiaduje z przysiółkiem Otałęży, zwanym Orle. W skład wsi wchodzi kilka przysiółków o nazwach: Doły, Podgoncze, Podwale, Rynek i Zawale. Główna część wsi to zabudowania usytuowane wzdłuż drogi prowadzącej z Górek do wału wiślanego. Pozostałe budynki rozrzucone są wśród pól uprawnych. Nazwa wsi zaliczana jest do grupy nazw topograficznych i wyprowadza się ją od wyrazów: „surova”, „suroski”, „wilgotny”. Wskazuje to, że nazwę Surowa należy rozumieć jako osadę położoną na podmokłym obszarze o wilgotnym klimacie. Obecnie wieś wchodzi w skład gminy Borowa, zajmuje obszar 2,75 km². Początki Surowej sięgają czasów II połowy XVI wieku, kiedy wieś była w rękach rodziny Tarnowskich h. Leliwa. Według S. Mateszewa osada po raz pierwszy została odnotowana w rejestrze poborowym z 1576 roku i określona mianem „niviter locata”, czyli wieś „nowo lokowana”. Z roku 1576 roku pochodzi wiadomość, iż wieś wchodzi w skład dóbr klucza rzemieńskiego, należącego do Stanisława Tarnowskiego. Po jego śmierci dobra te zostały podzielone i Surowę wraz z innymi wioskami otrzymał Jan Tarnowski. A. Pawiński podaje, że wieś istniała już w 1581 roku i należała do dóbr Jana Tarnowskiego. Była to mała osada, w której mieszkało 3 komorników na 2 ćwierć łanu z zagrodą i rolą, 3 komorników bez bydła i 3 rzemieślników. Jak wynika z powyższych informacji, nie ma zgody co do daty powstania wioski. Nie ma natomiast wątpliwości, że wieś początkiem swym sięga czasów II połowy XVI wieku, kiedy akcja osadnicza związana była z rozwojem gospodarki folwarczno – pańszczyźnianej. Akcję osadniczą prowadzono wówczas kosztem likwidacji lasów i zajmowania gruntów położonych bezpośrednio nad brzegiem rzeki. Lokacja Surowej stanowi przykład tego procesu osadniczego. Na przełomie XVIII i XIX wieku wieś była w posiadaniu książęcej rodziny de Ligne. Ostatnimi właścicielami z tej linii była książęca para małżeńska Jadwiga i Eugeniusz de Ligne. Majątkiem Surowej zarządzał Władysław Rydel, którego dokumenty parafialne wymieniają jako dziedzica tych włości. Z roku 1842 pochodzi wiadomość, iż wieś należała do Józefa de Bończa Kierwińskiego. Zapewne zmiana właściciela nastąpiła na drodze podziałów rodzinnych, gdyż Kierwiński był szwagrem Bonawentury Rydla. Józefa Kierwińskiego zamordowano w czasie rabacji i pochowano na cmentarzu w Gawłuszowicach. Źródła opisujące wydarzenia z 1846 roku podają, że zarówno Rydel jak i Kierwiński byli dzierżawcami dóbr należących do księcia de Ligne. Brak dokładnych danych, mówiących o ewentualnej sprzedaży Surowej, nie pozwala na precyzyjne określenie właściciela wsi.

Latem 1772 roku wojska austriackie zajęły wioskę i zatrzymały się nad Wisłą. Od tego czasu, aż do odzyskania niepodległości Surowa znajdowała się w tzw. pasie nadgranicznym. W 1808 roku władze austriackie przeprowadziły spis ludności dla potrzeb wojskowych. Według domów, w których mieszkało 176 osób, w tym 6 izraelitów. Obszar dworski obejmował 9 mórg roli, 42 mr łąk i 20 mr pastwiska.

Wieś, położoną bardzo blisko rzeki Wisły, często nawiedzały mniejsze lub większe powodzie. Jedną z groźniejszych powodzi odnotowano w dokumentach diecezji tarnowskiej, kiedy w grudniu 1849 roku wody Wisły zalały wieś dokonując ogromnych zniszczeń. Wezbrane zniszczyły zgromadzone zapasy żywności. Zniszczeniu uległy zapasy ziemniaków chowane w dołach lub piwnicach, a zamoknięte zboże wkrótce przemarzło. Poważne szkody nastąpiły w hodowli, gdyż ozime zasiewy zostały zniszczone. Pomoc mieszkańcom okazały sąsiednie wioski, których nie dosięgły zniszczenia tej okropnej zimy.

Do czasu usypania wałów ochronnych teren wioski był ciągle narażony na zniszczenia przez częste wylewy Wisły. W 1888 r. inżynierowie Andrzej Kędzior i Stanisław Szczepanowski dokonali pomiarów i opracowali projekt obwałowania Wisły i Wisłoki. Decyzję o budowie wałów przyspieszyła powódź w 1897 r., kiedy wylewy tych rzek doszczętnie zniszczyły plony w 42 gminach. Prace przy sypaniu wału nadwiślańskiego rozpoczęto w 1899 r., a po zakończeniu robót życie chłopów uległo znacznej poprawie. Koszty obwałowania Wisły pokryła Rada Powiatowa w Mielcu, która uznała budowę wałów za inwestycję powiatową.

Pierwsza wzmianka o funkcjonowaniu szkoły pochodzi z końca XIX wieku. O jej początkach w kronice szkolnej nauczyciel Jan Ślósarek napisał: „ Szkoła tutejsza została zorganizowana w r. 1889. Ponieważ budynku szkolnego nie było, zatem pierwszy nauczyciel p. Bolesław Piotrowski uczył w domu Kazimierza Łaza w Surowej, gdzie zarazem miał i mieszkanie wynajęte. W roku 1890 obie gminy zakresowe, tj. Górki i Surowa, zaczęły myśleć o budowie szkoły. Tu jednak powstał między powyższymi gminami spór, w której właściwie ma stanąć budynek. Gmina Surowa nie miała jednak odpowiedniego miejsca pod budynek. Przedsiębiorcami budowy byli: Kazimierz Łaz z Surowej i Franciszek Miłoś, ówczesny wójt gminy Górki”;

Surowa od najdawniejszych czasów należała do parafii Czermin. Była wsią najdalej wysuniętą od centrum parafialnego, gdyż droga do kościoła wynosiła ponad 8 kilometrów. Sytuacja ta uległa zmianie dopiero w 1930 r., kiedy bp Leon Wałęga utworzył parafię w Górkach. W granicach tej parafii Surowa pozostaje do obecnych czasów.